

Zaňko, Tatjana

K otázce didaktického potenciálu integrace IKK a průřezových témat ve výuce ruského jazyka jako cizího

Opera Slavica. 2022, vol. 32, iss. 2, pp. 53-61

ISSN 1211-7676 (print); ISSN 2336-4459 (online)

Stable URL (DOI): <https://doi.org/10.5817/OS2022-2-5>

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/145282>

License: [CC BY-SA 4.0 International](https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/)

Access Date: 01. 12. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

K otázce didaktického potenciálu integrace IKK a průřezových témat ve výuce ruského jazyka jako cizího¹

Tatjana Zaňko

(Brno, Česká republika)

Úvod

Implementace nových přístupů ve výuce cizích jazyků přispívá k formování jazykové osobnosti, jež je připravena na komunikaci v cizím jazyce. V současné době má znalost cizích jazyků obrovskou roli nejenom pro formování osobnosti, ale i pro zefektivnění procesu vzdělávání celkově, a také přispívá k uvedení jedince do jiné kultury a k jeho účasti v dialogu kultur.

Efektivní komunikace v cizím jazyce, jež má velký vzdělávací a rozvíjející potenciál, znamená nejen znalost jazyka, ale také znalost neverbálních forem vyjadřování a širších souvislostí vývoje jazyka na základě kulturních a historických událostí. Je nutné studovat kulturu rodilých mluvčích, jejich způsob života a jeho zvláštnosti, mentalitu, tradice, zvyky, protože jazyk mimo kulturu neexistuje a zvyky a tradice jsou nedílnou součástí duchovní kultury každého národa. Cizí jazyk tedy není jen prostředkem cizojazyčné komunikace, ale také prostředkem mezikulturní komunikace. Problematika interkulturní komunikační kompetence (IKK) je stále aktuálnější tématem v současném světě globalizace, mezinárodního obchodu, vědy, vzdělávání, cestování, migrace, a proto rozvoj IKK považujeme za nezbytný. Představitelé různých kulturních komunit mohou totiž efektivně a účelně spolupracovat pouze tehdy, pokud budou schopni plnohodnotně komunikovat. Předpokladem úspěšné vzájemné komunikace je chápání a uznání jinakosti, odlišného nazírání na svět a jeho fungování.

1 Text vznikl v rámci projektu MUNI/A/1337/2021 Translační ekvivalence jako dílčí problém mezikulturní komunikace v slovanském kulturním prostoru.

Vymezení terminologie

Ponecháme-li stranou historii vzniku pojmu *IKK*, a také nemalé množství definic a konkretizací daného pojmu a určitou terminologickou pluralitu, jednoznačně můžeme tvrdit, že termín *IKK* je termín nadřazený v případě, že se mluví o interkulturní kompetenci (*IK*) a komunikativní kompetenci (*KK*). *IKK*, obecně řečeno, je vytváření komunikativních dovedností založených na hlubokém pochopení nejenom jiné kultury, ale také kultury vlastní, jež by měly vést k efektivní komunikaci a chování v interkulturních situacích. Příkláníme se proto k názoru Kostkové², která uvádí, že je vhodné pojímat *IKK* nejenom jako komunikaci v cizím jazyce (*CJ*), ale i jako komunikaci v jazyce mateřském, „která vykazuje a žádá si [...] interkulturně kompetenční komunikační chování“³, tj. zabraňuje vzniku případných interkulturních nedorozumění a konfliktů.

Co se týče termínu *průřezová témata*, zde je situace jasnější, jedná se totiž o povinnou součást vzdělávání. Dle *RVP* jsou průřezová témata ta, která jsou v současnosti vnímána jako aktuální. Tato témata mají především ovlivňovat postoje, hodnotový systém a jednání žáků.⁴ Metodika pro výuku průřezových témat na gymnáziích definuje tato následovně: jedná se o témata, která přispívají ke komplexnosti vzdělávání a současně rozvíjejí u žáků postoje a hodnoty důležité pro jejich život. Problematika, kterou představují, se jednak dotýká důležitých aspektů současného světa (existence multikulturních společností, fungování principů demokracie, globalizace, environmentálních otázek, trendů v mediální oblasti i v oblasti osobnostního a sociálního rozvoje), jednak je součástí našeho každodenního života a našich bezprostředních zkušeností. Tato témata díky své společenské aktuálnosti podporují diskuze nejenom žáků a učitelů, ale také pedagogické veřejnosti a mohou přispět k obohacení života školy.⁵ Pomocí průřezových témat se student během celého studia seznamuje s aktuálními problémy a tématy současné společnosti, využívá své již nabyté klíčové kompetence a procvičuje si jejich používání v praxi.

2 Autorka v současné době publikuje pod jménem Uličná.

3 KOSTKOVÁ, K.: *Rozvoj interkulturní komunikační kompetence*. Brno: Masarykova univerzita, 2012, s. 66.

4 BALADA, J. a kol.: *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia: RVP G*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2007, s. 65.

5 PASTOROVÁ, M. a kol.: *Doporučené očekávané výstupy: Metodická podpora pro výuku průřezových témat v gymnáziích*. Praha: NÚV, 2011. [online]. [cit. 2021-10-25]. <http://www.nuv.cz/uploads/Publikace/vup/Doporucene_ockavane_vystupy_gymnazia.pdf>, s. 5.

Cíle výzkumu

Jako aktuální se jeví otázka místa, které zaujímá IKK v současných hodinách ruského jazyka jako cizího, a propojení IKK a průřezových témat zastoupených v současných učebnicích ruštiny ve větší nebo menší míře, a to konkrétně v učebních řadách *Raduga po-novomu* (5 dílů), *Klass!* (3 díly), *Snova klass!* (2 + 1 díl) a *Tvoj šans* (2 díly). Cílem provedeného výzkumu bylo zjistit, do jaké míry se v současných učebnicích ruštiny projeví průřezová témata, která jsou dle RVP G nedílnou součástí výukového obsahu každého předmětu. V návaznosti na výsledky výzkumu se jeví důležitou problematika didaktického potenciálu integrace IKK a průřezových témat, a také otázka zapojení různých forem a metod výuky, konkrétního učebního materiálu pro realizaci IKK do výukového procesu.

Část výzkumu spojená s analýzou učebnic ruštiny z hlediska realizace průřezových témat v nich uvedených byla uskutečněna v roce 2021 na Ústavu slavistiky FF MU v rámci zpracování diplomové práce, jejíž autorkou je Barbora Valentová. Následné části výzkumu se opírají o tematické propojení obsahu učebního předmětu a kurikulárních dokumentů, o zkušenosti učitelů ruského jazyka v českém prostředí a vlastní zkušenosti autorky příspěvku se zařazením lingvokulturní složky do výuky ruštiny.

Průběh a reflexe výzkumu

Na základě RVP G⁶ je do vzdělávání na čtyřletých gymnáziích a na vyšším stupni víceletých gymnázií zařazeno pět následujících průřezových témat:

- *Osobnostní a sociální výchova* (OSV),
- *Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech* (VMEGS),
- *Multikulturní výchova* (MKV),
- *Environmentální výchova* (ENV),
- *Mediální výchova* (MEDV).

K jednotlivým průřezovým tématům patří dílčí tematické okruhy, které průřezová témata konkretizují a napomáhají k jejich realizaci. Tematické okruhy i jejich výstupy jsou uvedeny v RVP G. Naopak způsob realizace jednotlivých průřezových témat i jejich okruhů by měl být uveden v ŠVP konkrétního gymnázia.

Pokud bychom chtěli shrnout obsah jednotlivých průřezových témat, týkajících se formování IKK, z výčtu jejich dílčích tematických okruhů krátce představíme ty, které mohou být propojené s IKK. Avšak hned na začátku musíme konstatovat fakt, že

6 BALADA, J. a kol.: *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia: RVP G*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2007, s. 65.

v největší míře se v současných učebnicích ruštiny projevila IKK ve vztahu k výuce RJ v průřezové části *Multikulturní výchova* a také v části *Osobnostní a sociální výchova*.

Průřezové téma OSV má pomocí jednotlivých tematických okruhů směřovat k rozvoji interakčních a vztahových dovedností pro život v rámci společnosti, k rozvoji etických předpokladů pro život s druhými lidmi a k rozvoji individuálních předpokladů každého člověka pro život se sebou samým.⁷ Pro rozvoj IKK je důležitý důraz na nutnost respektování lidí z odlišných vrstev, kultur nebo poměrů.

Průřezové téma VMEGS má přispět k porozumění aktuálně chápaných globalizačních a rozvojových procesů současného světa, k adekvátnímu vnímání celosvětových hospodářských, politických, environmentálních, kulturních a sociálních jevů a problémů, zjišťování významu evropské integrace, pochopení podstaty evropanství a také překonání zažitých předsudků a stereotypů.⁸ Pro rozvoj IKK v souvislosti s VMEGS můžeme vyzdvihnout důležitá následující dílčí témata: vnímání a tolerance kulturních odlišností, respektování odlišných názorů, rozvoj demokracie, solidarita s ostatními lidmi, orientace v mezinárodních situacích a porozumění evropským a celosvětovým vývojovým tendencím.

Průřezové téma MKV napomáhá respektování jedinečnosti a odlišnosti, vede k uvědomění si vlastní kulturní identity, vnímání multikulturality jako prostředku ke vzájemnému obohacování nejrůznějších etnik, pochopení významu studia cizích jazyků a mezinárodní kooperace.⁹ Na základě výše uvedených dílčích témat můžeme konstatovat, že tematika IKK se nejvíce konkretizuje v dané průřezové části. K hlavním doporučeným očekávaným výstupům se řadí následující tematické okruhy:

- vysvětlení pojmů *identita, kultura, kulturní změna a kulturní rozdíly, stereotyp, předsudek, etiketizace (labeling), diskriminace, rasismus, extremismus, xenofobie a intolerance* včetně uvedení příkladů a jejich projevů;
- objasnění vlivů globalizace a migrace na společnost, uvedení jejich pozitivních a negativních dopadů na příkladu České republiky;
- objasnění významu znalosti cizích jazyků a jejich aktivního využívání v různých komunikačních situacích;
- uvědomování si zvláštností pravidel mezilidské komunikace a možnosti nedorozumění s lidmi s odlišným mateřským jazykem;
- rozlišování stylistických nuancí jazyka a vyvarování se používání výrazů snižujících důstojnost člověka;

7 BALADA, J. a kol.: *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia: RVP G*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2007, s. 65–67.

8 Tamtéž, s. 69–80.

9 Tamtéž, s. 72–75.

- rozpoznání a identifikace různých verbálních forem stereotypů sociálních skupin, aj.¹⁰

Průřezové téma ENV především rozvíjí pocit zodpovědnosti za další život na Zemi (nebo v místě bydliště) a úctu k přírodě a přírodním zdrojům. Také žákům napomáhá pochopit provázanost ekologických a ekonomických (případně sociálních) faktorů, vytvářet si vlastní názor na různé ekologické problémy a jejich následky a také získávat správné ekologické návyky.¹¹ Pro IKK v dané oblasti je bezpochyby důležité využití nabytých znalostí o ekologických principech ke zkoumání lokálních/regionálních/globálních problémů z environmentálního hlediska (např. zacházení s odpady, ekologické problémy v povědomí obyvatel jiných zemí atd.).

Průřezové téma MEDV je představené dílčími tématy spojenými se získáváním mediální gramotnosti, která je nezbytná pro to, aby se studenti naučili, jak nakládat s informacemi z médií, s nimiž se člověk setkává každodenně. Přínosem MEDV je především to, že se studenti naučí využívat různé typy médií k vlastnímu užitku a držet si racionální odstup od získaných informací, osvojí si základní principy chování na internetu (tj. netikety) a uvědomí si rizika jeho používání.

Pro analýzu učebnic ruštiny z hlediska průřezových témat byl vybrán obsáhlý vzorek na základě dotazníkového šetření mezi učiteli ruštiny, s nimiž jako instituce vzdělávající budoucí učitele máme dlouhodobou a plodnou spolupráci jak v rámci pedagogických praxí našich studentů, tak také v oblasti dalšího vzdělávání a zvyšování kvalifikace pedagogických pracovníků. Podrobné analýze byly podrobeny jen tištěné díly učebních souborů – *Raduga po-novomu* (R), *Snova klass!* (SK), *Klass!* (K) a *Tvoj šans* (T). Postupně byly excerpovány a dále pak analyzovány všechny texty a cvičení obsahující prvky jednotlivých průřezových témat RVP G, jejichž zastoupení bylo následně posuzováno procentuálně, a to z toho důvodu, že každá učebnice obsahuje jiný počet analyzovaných jednotek. Celkový počet cvičení v jedné učebnici tvořil 100 %, na základě analýzy jednotlivých cvičení bylo zjištěno, jakým procentem jsou v učebnicích (a poté i v souborech učebnic) zastoupena průřezová témata RVP G. Z důvodu, že některá cvičení obsahovala hned několik průřezových témat RVP G, jiná neobsahovala žádné, není možné, aby součet všech procentuálních zastoupení jednotlivých průřezových témat v jednotlivých dílech učebnic tvořil 100 %. Proto data v níže uvedené souhrnné tabulce vyjadřují procentuální zastoupení průřezových témat a jejich tematických okruhů s ohledem na celkový počet cvičení v souboru učebnic:

10 PASTOROVÁ, M. a kol.: *Doporučené očekávané výstupy: Metodická podpora pro výuku průřezových témat v gymnáziích*. Praha: NÚV, 2011. [online]. [cit. 2021-10-25]. <http://www.nuv.cz/uploads/Publikace/vup/Doporucene_ockavane_vystupy_gymnazia.pdf>, s. 28–29.

11 BALADA, J. a kol.: *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia: RVP G*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2007, s. 75–76.

učebnice	POČET CVIČENÍ						PROCENTUÁLNÍ ZASTOUPENÍ				
	celkem	OSV	VMEGS	MKV	ENV	MEDV	OSV (%)	VMEGS (%)	MKV (%)	ENV (%)	MEDV (%)
R	935	142	13	44	14	0	15,2	1,4	4,7	1,5	0,0
K	575	67	26	45	14	13	11,7	4,5	7,8	2,4	2,3
SK	577	72	25	48	13	15	12,5	4,3	8,3	2,3	2,6
T	579	76	6	38	3	5	13,1	1,0	6,6	0,5	0,9
celkem	2666	357	70	175	44	33	13,4	2,6	6,6	1,7	1,2

Tab. 1: Výsledky souhrnné analýzy učebních souborů¹²

Výsledky jak dotazníkového šetření mezi učiteli, tak i samotné analýzy současných učebnic ruštiny na přítomnost cvičení obsahujících průřezová témata svědčí o tom, že učebnice vesměs poskytují základní materiál pro minimální realizaci jednotlivých průřezových témat RVP G, a že i učitelé s většinou průřezových témat ve výuce ruského jazyka pracují. Z analýzy vyplynulo, že největší zastoupení v učebnicích mají průřezová témata *Osobnostní a sociální výchovy* (13,4 %) a *Mezikulturní výchovy* (6,6 %), ve kterých má rozvoj IKK nejrozsáhlejší potenciál využití. K tomu se přiklánějí i učitelé, kteří nezávisle na sobě označili OSV jako průřezové téma RVP G, jež na hodinách nejčastěji realizují. Můžeme tedy tvrdit, že průřezové téma OSV se při výuce ruského jazyka uplatňuje nejvíce ze všech pěti možných průřezových témat. Velký podíl v učebnicích má i průřezové téma *Multikulturní výchova*, jelikož se jedná o učebnice cizího jazyka a často se v nich setkáváme s tématy, která nám prezentují kulturní odlišnosti, jiná náboženství, jiné národnosti nebo význam cizích jazyků pro společnost. Jsou to témata, která nás vedou k pochopení příslušníků jiných národů nebo etnik. Naopak nejméně se učebnice věnovaly tématům *Výchovy k myšlení v evropských a globálních souvislostech*, *Environmentální výchově* a *Mediální výchově*.¹³

12 VALENTOVÁ, B.: *Realizace průřezových témat Rámcového vzdělávacího programu pro gymnázia ve výuce ruského jazyka. Diplomová práce*. Brno: Masarykova univerzita, 2021, s. 77.

13 Tamtéž, s. 80–81.

IKK v pregraduální přípravě učitelů cizích jazyků

Hlavním a nejdůležitějším prostředkem v procesu formování IKK ve výuce cizích jazyků je bezpochyby zařazení daného tématu do pedagogických praxí a reflexí pro budoucí učitele na vysokých školách. Potvrzením toho jsou výzkumy na tuzemské vzdělávací půdě, a to výzkum Kostkové, věnovaný pregraduální přípravě učitelů anglického jazyka,¹⁴ a výzkum Nečasové tykající se interkulturního povědomí studentů německého jazyka.¹⁵

Pro efektivní realizaci IKK by měl mít současný učitel cizího jazyka povědomí o způsobech a metodách formování IKK u studentů. Bohužel výše uvedené výzkumy nepotvrdily, že tomu tak v současné době je. Učitel většinou pracuje s obsahem reálií z důvodu propojení kulturních a jazykových poznatků žáků, avšak chybí globální propojení obou kulturních složek, tj. kulturní složky mateřského jazyka s kulturní složkou jazyka vyučovaného. Proto za problematiska místa považujeme nejenom nedostatečnou přítomnost IKK v obsahu učebnic, a hlavně v povědomí učitele, ale také chybějící soubor/návrh nástrojů, způsobů rozvíjení složek IKK ve vzdělávacím procesu. Zerzová na základě výsledků výzkumu učitelova pojetí kultury a cílů výuky reálií a IKK to vysvětluje tím, že „aspektem, který snižuje kvalitu výuky reálií a IKK, je však jednostranné zaměření na znalosti žáků“ a nedostatečný rozvoj dovedností a postojů žáků k cizím kulturám v kontextu interkulturních interakcí.¹⁶

Možnosti realizace IKK ve výuce ruského jazyka

Z hlediska realizace IKK ve výuce cizích jazyků je nezbytné využívat taková cvičení, která jsou zacílena specificky, vyžadují spolupráci studentů a jejichž výstupem je v první řadě více než jen samotný jazyk. Uvedeme širokou, ne však konečnou škálu žádoucích výstupů pro realizaci IKK ve výuce ruského jazyka:

- projektové dny na konkrétní téma (např. *Приветствие; Обращение; Знакомство; Прощание; «Вы» или «ты»?; Телефонный разговор; В гостях; Одежда; Жесты, мимика, взгляд; Почему русские мало улыбаются; Праздники; Фольклор: герои*

14 KOSTKOVÁ, K.: *Rozvoj interkulturní komunikační kompetence*. Brno: Masarykova univerzita, 2012; ULIČNÁ, K.: O stavu didaktické přípravy učitelů anglického jazyka na rozvoj interkulturní komunikační kompetence. *Pedagogická orientace*, 26 (1), 2016; JAHODOVÁ, P.: *Rozvíjení interkulturní komunikační kompetence v psaní v anglickém jazyce. Diplomová práce*. Brno: Masarykova univerzita, 2020.

15 NEČASOVÁ, P.: Výzkum k interkulturní kompetenci žáků středních škol. In: CIMERMANOVÁ, I., SEPEŠIOVÁ, M. (eds.): *Výzvy 2017: Súčasný výzvy vo vyučovaní jazykov: jako ďalej? – zborník abstraktov*. Nitra: Slovak Edu.

16 ZERZOVÁ, J.: *Interkulturní komunikační kompetence a její rozvíjení v hodinách anglického jazyka na 2. stupni ZŠ*. Brno: Masarykova univerzita, 2012.

сказок; Религия; Образование atd. – realizují se ve srovnávacím aspektu s orientací na ruské a české prostředí),

- naplánování výletů (i virtuálních): muzea, galerie – výstavy ruského i českého umění; divadla – představení (díla Čechova, Čajkovského, Griškovce a jiných známých – i současných – autorů); návštěva ruské restaurace (v rámci témat *Питание, Русская/славянская кухня, Русское застолье*) aj.,
- vytvoření plakátů (např.; *Кино в России; Золотое кольцо России; Как отмечают Пасху в разных странах; «Расстояние» в понятии россиян и чехов* atd.),
- vytvoření mini-projektů (např. *Русские богатыри; Русские цари; Марина Цветаева в Чехословакии; Владимир Высоцкий VS Яромир Ногавица* aj.),
- účast rodilého mluvčího (odborníka na aktuální téma) ve výuce,
- poslech podcastů, shlédnutí videí a následná aktivní účast v psaní blogů na vymezené téma,
- aktivní začlenění žáků konkrétní třídy (rodilých mluvčích) do procesu výuky,
- využití interaktivních výukových médií ve výuce (např. *Лингвострановедческий словарь Россия* – <https://ls.pushkininstitute.ru/lsslovar>, platforma www.youlang.ru, online učebnice Reálie Ruska – www.ruskerealie.zcu.cz aj.).

Shrnutí

Výzkum ukázal, že průřezová témata v současných učebnicích ruštiny bezpochyby nabízejí určitý potenciál pro rozvoj IKK. Avšak hlavním realizátorem, který by měl formovat a rozvíjet danou kompetenci žáků, byl a zůstává učitel. Nezbytnost rozvoje IKK ve výuce cizích jazyků klade vysoké nároky na teoretické i praktické úrovni nejenom na učitele, na vzdělavatele budoucích učitelů, ale také na představitele vzdělávací politiky. V první řadě je důležitá přítomnost IKK v povědomí učitele ruského jazyka jako cizího, poněvadž jedině na něm záleží výběr obsahové stránky a metod, způsobů její reprezentace ve výuce. Lze konstatovat, že vnímání významu IKK v českém prostředí stále ještě zůstává na úrovni výuky lingvoreálií jako součásti výuky cizího jazyka. Nasvědčují tomu jak kurikulární dokumenty a učebnice, tak i nedostatečná orientace učitelů nejen v pojetí IKK, ale v postupech kvantitativního a kvalitativního hodnocení vývoje IKK žáků. Pouhé konstatování potřeby IKK ve vzdělávání nestačí; jako řešení vidíme zařazení této problematiky již do procesu vzdělávání budoucích učitelů jak v teoretických předmětech, tak i v přípravě předmětů pedagogické praxe.

Učebnice ruského jazyka jako cizího, používané v českém prostředí, by měly mít větší potenciál pro rozvoj IKK žáků. Přispívat by k tomu měly jak studijní materiály předmětu – texty, poslechy, videa, tak i písemné práce, projektová činnost žáků, účast na různých vzdělávacích akcích (i online) – návštěva kulturních zařízení a běžných veřejných míst, řešení každodenních řečových situací aj.

Literatura:

- BALADA, J. a kol.: *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia: RVP G*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2007. ISBN 978-80-87000-11-3.
- JAHODOVÁ, P.: *Rozvíjení interkulturní komunikační kompetence v psaní v anglickém jazyce. Diplomová práce*. Brno: Masaryková univerzita, 2020.
- KOSTKOVÁ, K.: *Rozvoj interkulturní komunikační kompetence*. Brno: Masarykova univerzita, 2012.
- NEČASOVÁ, P.: Výzkum k interkulturní kompetenci žáků středních škol. In: CIMERMANOVÁ, I., SEPEŠIOVÁ, M. (eds): *Výzvy 2017: Súčasný výzvy vo vyučovaní jazykov: jako ďalej? – zborník abstraktov*. Nitra: Slovak Edu, s. 241–267.
- PASTOROVÁ, M. a kol.: *Doporučené očekávané výstupy: Metodická podpora pro výuku průřezových témat v gymnáziích*. [online]. Praha: NÚV, 2011. ISBN 978-80-87000-77-9. [cit. 2021-10-25]. Dostupné z: http://www.nuv.cz/uploads/Publikace/vup/Doporucene_ockavane_vystupy_gymnazia.pdf.
- VALENTOVÁ, B.: *Realizace průřezových témat Rámcového vzdělávacího programu pro gymnázia ve výuce ruského jazyka. Diplomová práce*. Brno: Masarykova univerzita, 2021.
- ULIČNÁ, K.: O stavu didaktické přípravy učitelů anglického jazyka na rozvoj interkulturní komunikační kompetence. *Pedagogická orientace*, 26 (1), 2016, s. 76–94.
- ZERZOVÁ, J.: *Interkulturní komunikační kompetence a její rozvíjení v hodinách anglického jazyka na 2. stupni ZŠ*. Brno: Masarykova univerzita, 2012.

About the author

Tatjana Zaňko

Masaryk University, Faculty of Arts, Department of Slavonic Studies, Brno, Czech Republic

zanko@phil.muni.cz

<https://orcid.org/0000-0002-0346-9870>

Toto dílo lze užit v souladu s licenčními podmínkami Creative Commons BY-SA 4.0 International (<<https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/legalcode>>). Uvedené se nevztahuje na díla či prvky (např. obrazovou či fotografickou dokumentaci), které jsou v díle užity na základě smluvní licence nebo výjimky či omezení příslušných práv.

